

Column

De uitdaging van het Christelijk-Sociaal Congres

De historische en actuele betekenis van de christelijk-sociale beweging is enige tijd geleden weer scherp in de aandacht gekomen. In 1991 vond een herdenking plaats van twee gebeurtenissen aan het eind van de vorige eeuw die naar mijn mening van grote betekenis zijn geweest voor de aard van onze arbeidsverhoudingen. Ik doel op het jaar 1891, waarin in het voorjaar de encycliciek *Rerum Novarum* van paus Leo XIII verscheen en in het najaar in Amsterdam een Sociaal Congres werd gehouden dat later bekend zou worden als het Eerste Christelijk-Sociaal Congres. Een eeuw later – in 1991 dus – vond in Doorn weer een christelijk-sociaal congres plaats. Om te herdenken, maar vooral om het christelijk-sociaal denken opnieuw te ijken.

Het is buiten kijf dat beide gebeurtenissen van 1891 ook bedoeld waren als reactie op liberalisme en socialisme. Het verzet tegen eenzijdige individualisering en collectivisering vormde een centraal thema. Toch was er niet alleen reactie. Het verzet tegen de onmenselijke toestanden in de wereld van de arbeid was authentiek en vond zijn basis in de bijbelse boodschap van gerechtigheid en solidariteit. Beide gebeurtenissen stonden ook in het teken van een organische maatschappij-opvatting. Hoewel niet ontbloeit van conservatieve elementen gaf het organische denken de basis voor tenminste twee structurele kenmerken die tot de dag van vandaag van gro-

te betekenis zijn geweest voor onze arbeidsverhoudingen, namelijk de eigen verantwoordelijkheid van werknemers en hun organisaties en het overleg als middel tot oplossing en ter voorkoming van conflicten.

Het congres van 1991 heeft de lijnen doorgetrokken door extra aandacht te vragen voor de persoonlijke verantwoordelijkheid. Centraal stonden vier onderwerpen: arbeid, milieu, derde wereld en sociale zekerheid. Jarenlange voorbereiding van dit congres vond plaats aan de hand van het basisdocument *Bedreigde verantwoordelijkheid*, waarin de complexiteit, de verwetenschappelijking en de technocratisering van onze samenleving op hun gevolgen werden geanalyseerd. Hoe kunnen in een dergelijke samenleving mensen nog verantwoordelijk zijn? Blijven niet vele vormen van verantwoordelijkheid, gelet op de immense omvang van de sociale problemen, vacant?

De nadruk op persoonlijke verantwoordelijkheid heeft directe betekenis voor de arbeidsverhoudingen. Opnieuw werd tijdens het congres indringend gepleit voor een verdere uitbreiding van de medezeggenschap van werknemers. De argumentatie loopt dan niet in de eerste plaats via rechten maar via plichten, omdat werknemers – aldus de redenering – door hun arbeid oorzakelijk verbonden zijn met produktie en dienstverlening en derhalve op z'n minst moreel mede-aansprakelijk.

In de lijn van het verantwoordelijkheidsdenken is ook uitvoerig aandacht besteed aan de hervorming van ons stelsel van sociale zekerheid. Zonder geweld te willen doen aan de solidariteit is gepleit voor een directer verband met de persoonlijke situatie en de situatie van het bedrijf. In verband met het grote aantal personen dat geen betaalde arbeid heeft en vooral ook met

* Dr. H.J. van Zuthem is emeritus hoogleraar in de bedrijfs sociologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam, Technische Universiteit Delft en Universiteit Twente. Hij was één van de initiatiefnemers voor het houden van het Christelijk Sociaal Congres in 1991. Thans is hij als commissaris en adviseur verbonden aan verschillende bedrijven.

het oog op de 'permanent overtollige' is uitvoerig stilgestaan bij de noodzaak van een andere arbeidsverdeling en een betere beheersing van de technologische ontwikkeling. De positie van de vrouw kreeg nadrukkelijk aandacht.

Een uitvoerig verslag van het congres is vorig jaar bij Uitgeverij Kok in Kampen verschenen. Kort na het congres is besloten tot oprichting van een Stichting Doorwerking Christelijk-Sociaal Congres 1991, waarin tal van organisaties zijn vertegenwoordigd, waaronder CNV en FNV, het NCW, kerken en onderwijsinstellingen. Deze stichting wil een platform zijn voor gesprek en studie. Een groot aantal projectgroe-

pen is intussen aan de slag gegaan met als opdracht de conclusies van het congres verder uit te werken. De projectgroep 'economische orde' is hiervan een voorbeeld. Deze groep houdt zich bezig met de vraag in hoeverre onze economische orde strookt met uitgangspunten van christelijk-sociaal denken. Een tijdens het congres begonnen debat over dit onderwerp behoeft dringend verdere toespitsing.

Structuurbepalende elementen als eigen verantwoordelijkheid en overleg vragen om een vernieuwde toepassing. Het lijkt mij een goede zaak dat in onze turbulente tijd ook de uitgangspunten van christelijk-sociaal denken opnieuw kritisch worden getoetst op hun betekenis.